

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Vår ref.: 2025/8006-6

Deres ref.:

Dato: 14.10.2025

Buskerud fylkeskommune - Høringsuttalelse - NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov - Ref. 25/1428

Buskerud fylkeskommune oversender med dette vår høringsuttalelse til NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov.

Saken ble behandlet i Fylkestinget i møte den 08.10.2025, med saksnummer 65/2025.

Vedtak og høringsuttalelse er vedlagt.

Vennlig hilsen

Kari Larsen
Seksjonsleder

Tora Flovik Aune
Rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg

- 1 Saksprotokoll Fylkestinget - vedtak 08.10.2025
- 2 Saksfremlegg Fylkestinget - NOU Ny kulturmiljølov - høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune
- 3 Saksfremlegg Fylkestinget - NOU Ny kulturmiljølov - høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune - Vedlegg 1

Kopi til:

RIKSANTIKVAREN

KULTUR kulturarv

Postadresse: Postboks 3563, 3007 DRAMMEN
Besøksadresse: Hauges gate 89, 3019 Drammen
Telefon: 32 80 85 00

E-post: post@bfk.no
Internett: www.bfk.no
Org.nr.: 930580260

PS 65/2025 NOU Ny kulturmiljølov - høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune

Fylkestingets vedtak den 08.10.2025:

Buskerud fylkeskommune sender inn følgende prinsipielle merknader til NOU-utvalgets arbeid

1.

Buskerud fylkeskommune mener at lovforslaget svekker lokaldemokratiet ved å redusere kommunenes handlingsrom og legger opp til en sterkere overprøving fra fylkeskommunens side. Dette kan undergrave det langsiktige utviklingssamarbeidet og tillitsforholdet mellom kommuner og fylkeskommunen, og gjøre kulturmiljøarbeidet mer konfliktfylt.

2.

Buskerud fylkeskommune vil påpeke at lovutvalgets arbeid i svært liten grad drøfter de prinsipielle og samfunnsmessige konsekvensene av forslagene, herunder hvordan lokalpolitiske avveininger og helhetlige samfunnsinteresser skal ivaretas.

3.

Buskerud fylkeskommune mener forslaget om å flytte fredningsgrensen fra 1537 til 1650 vil drastisk øke antallet automatisk fredete kulturminner, med betydelige konsekvenser for både forvaltning og samfunnsutvikling. Buskerud har mange byer og tettsteder (blant annet Drammen, Kongsberg og Hønefoss) med kulturlag eldre enn 1650, og en slik utvidelse vil medføre kostbare og tidkrevende registreringer og utgravninger. Dette kan forsinke boligbygging og store infrastrukturprosjekter, og svekke kommunenes mulighet til å planlegge for helhetlig samfunnsutvikling.

4.

Fylkeskommunen vil trekke frem at Buskerud fylkeskommune allerede har en velfungerende kulturminneforvaltning med et godt samarbeid med kommuner og private eiere.

5.

Buskerud fylkeskommune forventer at staten, dersom loven fremmes i nåværende form, gjør en ny økonomisk konsekvensutredning. Finansieringen må sikres slik at fylkeskommunen settes i stand til å gjennomføre de nye oppgavene uten at dette går på bekostning av andre sektorområder. Buskerud fylkeskommune understreker at fylkeskommunen ikke har ressurser eller kapasitet til å ivareta de foreslåtte oppgavene innenfor dagens rammer.

6.

Buskerud fylkeskommune anerkjenner Kulturmiljølovutvalgets omfattende arbeid og deler intensjonen om å styrke kulturmiljøforvaltningen.

7.

Buskerud fylkeskommune støtter forslag som kan styrke eiers medvirkning, gi kommunene bedre hjemler i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturmiljø, og bidra til å forenkle og tydeliggjøre regelverket.

8.

Buskerud fylkeskommune støtter utvalgets standpunkt om at kommunene er en svært viktig forvalter av kulturminner og kulturmiljøer, blant annet gjennom sin rolle som planmyndighet. Fylkestinget påpeker viktigheten av at kommunens virkemidler for å ivareta kulturarv

gjennom plan- og bygningsloven styrkes, slik utvalget har foreslått.

9.

Buskerud fylkeskommune mener at vektlegging av arkitektoniske verneverdier må bli styrket i den nye kulturminneloven, og komme med som et kriterium i verne vurderinger.

Fylkestingets behandling i møte den 08.10.2025:

Fylkesutvalgets innstilling til fylkestinget:

Buskerud fylkeskommune sender inn følgende prinsipielle merknader til NOU-utvalgets arbeid

1.

Buskerud fylkeskommune mener at lovforslaget svekker lokaldemokratiet ved å redusere kommunenes handlingsrom og legger opp til en sterkere overprøving fra fylkeskommunens side. Dette kan undergrave det langsiktige utviklingssamarbeidet og tillitsforholdet mellom kommuner og fylkeskommunen, og gjøre kulturmiljøarbeidet mer konfliktfylt.

2.

Buskerud fylkeskommune vil påpeke at lovutvalgets arbeid i svært liten grad drøfter de prinsipielle og samfunnsmessige konsekvensene av forslagene, herunder hvordan lokalpolitiske avveininger og helhetlige samfunnsinteresser skal ivaretas.

3.

Buskerud fylkeskommune mener forslaget om å flytte fredningsgrensen fra 1537 til 1650 vil drastisk øke antallet automatisk fredete kulturminner, med betydelige konsekvenser for både forvaltning og samfunnsutvikling. Buskerud har mange byer og tettsteder (blant annet Drammen, Kongsberg og Hønefoss) med kulturlag eldre enn 1650, og en slik utvidelse vil medføre kostbare og tidkrevende registreringer og utgravninger. Dette kan forsinke boligbygging og store infrastrukturprosjekter, og svekke kommunenes mulighet til å planlegge for helhetlig samfunnsutvikling.

4.

Fylkeskommunen vil trekke frem at Buskerud fylkeskommune allerede har en velfungerende kulturminneforvaltning med et godt samarbeid med kommuner og private eiere.

5.

Buskerud fylkeskommune forventer at staten, dersom loven fremmes i nåværende form, gjør en ny økonomisk konsekvensutredning. Finansieringen må sikres slik at fylkeskommunen settes i stand til å gjennomføre de nye oppgavene uten at dette går på bekostning av andre sektorområder. Buskerud fylkeskommune understreker at fylkeskommunen ikke har ressurser eller kapasitet til å ivareta de foreslåtte oppgavene innenfor dagens rammer.

6.

Buskerud fylkeskommune anerkjenner Kulturmiljølovutvalgets omfattende arbeid og deler intensjonen om å styrke kulturmiljøforvaltningen.

7.

Buskerud fylkeskommune støtter forslag som kan styrke eiers medvirkning, gi kommunene bedre hjemler i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturmiljø, og bidra til å forenkle og tydeliggjøre regelverket.

8.

Buskerud fylkeskommune støtter utvalgets standpunkt om at kommunene er en svært viktig forvalter av kulturminner og kulturmiljøer, blant annet gjennom sin rolle som planmyndighet. Fylkestinget påpeker viktigheten av at kommunens virkemidler for å ivareta kulturarv gjennom plan- og bygningsloven styrkes, slik utvalget har foreslått.

Forslag:

Anders Wengen (V) fremmet på vegne av Venstre følgende tilleggsforslag:

Nytt punkt 9

Buskerud fylkeskommune mener at vektlegging av arkitektoniske verneverdier må bli styrket i den nye kulturminneloven, og komme med som et kriterium i verne vurderinger.

Hans Petter De Fine (R) fremmet på vegne av Rødt følgende tilleggsforslag:

Nytt punkt 10:

Buskerud fylkeskommune støtter forslag som skal hindre spekulativt forfall. Fylkestinget understreker behovet for tiltak og virkemidler som kan gjøre det offentlige bedre i stand til å forhindre spekulativt forfall

Votering:

Fylkesutvalgets innstilling punkt 1-8 ble enstemmig vedtatt.

Tilleggsforslag til nytt punkt 9. fremmet av Wengen (V) fikk 34 stemmer (H, Frp, V, INP, KrF, Pp, MDG, SV, R) og ble vedtatt mot 12 stemmer (Ap og SV).

Tilleggsforslag til nytt punkt 9. fremmet av de Fine (R) fikk 23 stemmer (Ap, Sp, V, Pp, MDG, SV og R) mot 23 stemmer (H, FRP, INP og KrF). Ved stemmelikhet i voteringen avgjør leders stemme, og forslaget falt.

Fylkestingets medlemmer var representert med 46 representanter.

Følgende hadde ordet i saken:

Ana Maria Silva Harper (V), Hans Petter de Fine, Bård Sødal Grasbekk (MDG),

Saksframlegg

Saksnr.: 2025/8006

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse	16.09.2025	
Fylkesutvalget	23.09.2025	
Fylkestinget	08.10.2025	
Vedlegg		
1	NOU Ny kulturmiljølov - Vedlegg 1	

NOU Ny kulturmiljølov - høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune

Fylkeskommunedirektørens innstilling til vedtak:

Buskerud fylkeskommune sender inn følgende prinsipielle merknader til NOU-utvalgets arbeid

1. Buskerud fylkeskommune mener at lovforslaget svekker lokaldemokratiet ved å redusere kommunenes handlingsrom og legger opp til en sterkere overprøving fra fylkeskommunens side. Dette kan undergrave det langsiktige utviklingssamarbeidet og tillitsforholdet mellom kommuner og fylkeskommunen, og gjøre kulturmiljøarbeidet mer konfliktfylt.
2. Buskerud fylkeskommune vil påpeke at lovutvalgets arbeid i svært liten grad drøfter de prinsipielle og samfunnsmessige konsekvensene av forslagene, herunder hvordan lokalpolitiske avveininger og helhetlige samfunnsinteresser skal ivaretas.
3. Buskerud fylkeskommune mener forslaget om å flytte fredningsgrensen fra 1537 til 1650 vil drastisk øke antallet automatisk fredete kulturminner, med betydelige konsekvenser for både forvaltning og samfunnsutvikling. Buskerud har mange byer og tettsteder (blant annet Drammen, Kongsberg og Hønefoss) med kulturlag eldre enn 1650, og en slik utvidelse vil medføre kostbare og tidkrevende registreringer og utgravninger. Dette kan forsinke boligbygging og store infrastrukturprosjekter, og svekke kommunenes mulighet til å planlegge for helhetlig samfunnsutvikling.
4. Fylkeskommunen vil trekke frem at Buskerud fylkeskommune allerede har en velfungerende kulturminneforvaltning med et godt samarbeid med kommuner og private eiere.

5. Buskerud fylkeskommune forventer at staten, dersom loven fremmes i nåværende form, gjør en ny økonomisk konsekvensutredning. Finansieringen må sikres slik at fylkeskommunen settes i stand til å gjennomføre de nye oppgavene uten at dette går på bekostning av andre sektorområder. Buskerud fylkeskommune understreker at fylkeskommunen ikke har ressurser eller kapasitet til å ivareta de foreslåtte oppgavene innenfor dagens rammer.
6. Buskerud fylkeskommune anerkjenner Kulturmiljølovutvalgets omfattende arbeid og deler intensjonen om å styrke kulturmiljøforvaltningen.
7. Buskerud fylkeskommune støtter forslag som kan styrke eiers medvirkning, gi kommunene bedre hjemler i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturmiljø, og bidra til å forenkle og tydeliggjøre regelverket.
8. Buskerud fylkeskommune støtter utvalgets standpunkt om at kommunene er en svært viktig forvalter av kulturminner og kulturmiljøer, blant annet gjennom sin rolle som planmyndighet. Fylkestinget påpeker viktigheten av at kommunens virkemidler for å ivareta kulturarv gjennom plan- og bygningsloven styrkes, slik utvalget har foreslått.

04.09.2025

Jan Sivert Jøsendal

Fylkeskommunedirektør

Sammendrag

Klima- og miljødepartementet har sendt Kulturmiljølovutvalgets utredning NOU 2025: 3 Ny kulturmiljølov på høring.

Fristen for å gi høringssvar var satt til 15. august, men alle fylkeskommunene har samlet bedt om, og fått innrømmet, utsatt frist til 24. oktober med å sende høringssvar. Fristen for å oversende høringsuttalelse er 24. oktober 2025.

Saken drøfter og beslutter Buskerud fylkeskommunes høringssvar til lovforslaget.

Saksopplysninger

Forslaget innebærer en helt ny kulturmiljølov, som skal erstatte dagens kulturminnelov. Det er lagt opp til en rekke endringer sett i forhold til dagens lov, men noen elementer videreføres. I det videre redegjøres det først for de viktigste endringene som er foreslått og som kan ha betydning for fylkeskommunens tjenester og myndighetsutøvelse. Deretter gjøres det rede for viktige endringer for kommunenes rolle og ansvar, samt for lovforslagets konsekvenser for eiere, brukere og nasjonale minoriteter. I vedlegg er det gitt en mer gjennomgående oversikt over konkrete endringsforslag, med fylkeskommunedirektørens vurderinger/kommentarer.

Fylkeskommunen har i dag er rekke oppgaver og myndighet etter eksisterende kulturmiljølov, særlig knyttet til forvaltning av arkeologiske kulturminner og fredete bygg og anlegg. Gjennom

regionreformen ble fylkeskommunens førstelinjeansvar på feltet styrket og ytterligere oppgaver og myndighet ble overført fra staten til fylkene.

Kulturmiljølovutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 22. juni 2022 for å gjennomgå reguleringen av kulturminner og kulturmiljøer, og for å foreslå en ny lov. Gjeldende kulturminnelov, som stammer fra 1978 med enkelte senere endringer, bygger delvis på fortidsminnelova fra 1905 og bygningsfredningsloven fra 1920.

Lovutvalget har gjort en fullstendig gjennomgang av dagens kulturminnelov og vurdert regulering av kulturmiljø i andre lover. Mandatet for lovutvalget har blant annet tatt utgangspunkt at det har skjedd en rekke samfunnsendringer siden dagens lov ble vedtatt, og at disse endringene påvirker forvaltningen av kulturmiljø på ulike måter. Det vises blant annet til endret arealbruk og demografi, endringer i forvaltningens oppgaver og organisering, i forvaltningslovgivningen (miljølovgivning, lovgivning om Den norske kirke, kommunenes og fylkeskommunenes rettslige posisjon m.m.). Samtidig understrekes samenes og de nasjonale minoritetenes rettslige og politiske stilling. Det har også skjedd en internasjonal rettsutvikling på kulturmiljøfeltet.

Hovedgrep som videreføres i NOU-en er lovsystematikken i dagens lov med skille mellom automatisk fredning direkte gjennom loven og vedtaksfredning. I tillegg er muligheter og rammer for dispensasjon fra fredning og fylkenes rolle og myndighet knyttet til automatisk fredete kulturminner («arkeologi») i stor grad videreført.

Nye grep som foreslås i lovforslaget

Av hovedgrepene som foreslås er blant annet:

- å utvide den generelle grensen for automatisk fredning fra år 1537 til år 1650
- å gi fylkeskommunen og Sametinget hjemmel til å frede det utvendige av og konstruksjonen til kulturmiljøer med høy kulturhistorisk verdi
- hjemmel til å frede transportminner (i tillegg til båter: biler, fly, sykler etc.).
- hjemler for fylkeskommunen til håndheving og sanksjoner ved f.eks. ulovlighetsoppfølging (gi pålegg, bøter, tvangsmulkt og gebyrer)
- styrke eiers rettigheter (ved fredning og dispensasjon fra fredning)
- innstramning i eiers rettighet til å få dekket fordyrende krav som følge av fredning fra *skal* til *kan*
- enklere og mer effektiv forvaltning av automatisk fredete kulturminner ved at all utgraving legges til forvaltningsmuseene
- enklere og mer effektiv forvaltning av kirker ved at:
 - forvaltning av kirker legges til fylkeskommunene
 - alle kirker eldre enn 1850 fredes
- forslag om at regional forvaltning skal måtte gi samtykke før kommunen kan gi tillatelse etter plan- og bygningsloven til riving av bygg fra år 1850 eller tidligere
- innføring av miljørettslige prinsipper (som f.eks. forurensar-betaler, føre-var og sumvirkninger av tiltak)
- styrking av nasjonale minoriteters medvirkning i forvaltning av egen kulturarv

Fordeling av oppgaver og avgjørelsesmyndighet i den nye kulturmiljøloven

Fylkeskommunes førstelinjeansvar på kulturmiljøfeltet fremheves og styrkes i lovforslaget. Det gjør forvaltningshierarkiet enklere og mer forståelig, og er en videreføring av regionreformen. I dag er fordeling av ansvar og oppgaver i kulturmiljøforvaltningen regulert gjennom forskrift til kulturminneloven. I det nye forslaget er myndighet og oppgaver lagt direkte til fylkeskommunene/Sametinget i lovteksten.

Kommunene har bare én lovpålagt oppgave etter dagens kulturminnelov, nemlig å sende søknader om riving eller vesentlig endring av byggverk og anlegg fra før 1850 til fylkeskommunen eller Sametinget (§ 25 andre avsnitt). De har ellers en viktig rolle i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer gjennom arealplanlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. I mange tilfeller har kommunene også oppgaver knyttet til skjøtsel, vedlikehold og tilrettelegging av kulturminner og kulturmiljøer.

Utvalget mener at kommunene fortsatt skal ha en sentral rolle i å ta vare på kulturminner og kulturmiljøer. Gjennom plan- og bygningsloven har i dag kommunene en rekke virkemidler for å ta vare på kulturmiljø. Utvalget foreslår imidlertid visse endringer i plan- og bygningsloven, for å gjøre kommunene bedre i stand til å ivareta disse oppgavene. Eksempler på dette er hjemmel til å avslå søknad om riving av bygninger på grunnlag av kulturhistorisk verdi og hjemmel for unntak for tiltak i teknisk forskrift i kulturhistorisk viktige bygninger.

Ellers har eier fått en tydeligere medvirkende rolle ved at hensynet til eier skal vektlegges ved utforming av fredningsvedtak og ved nåværende og fremtidig bruk av et kulturminne eller kulturmiljø. Hensynet til eier skal også vektlegges ved vurderinger av en dispensasjon. Samtidig foreslår utvalget at dagens lovtekst, som gir eier av fredet bygg rett til økonomisk kompensasjon som følge av antikvarisk fordyrende krav ved istandsetting av fredete bygninger, skal endres fra «skal» til «kan». Dette begrunnes med at tilskudd skal reguleres gjennom forskrift og de årlige budsjettproposisjonene i Stortinget.

Økonomiske og administrative konsekvenser

I kapittel 41 understreker utvalget selv at «talgrunnlaget manglar for å rekne kostnader og nytte» og at vurderingene derfor bare er «av overordna karakter». Utredningen redegjør ikke konkret for hva forslagene vil koste fylkeskommunene i praksis.

Det legges ikke fram modeller eller beregninger som viser hvordan ressursbruken vil slå ut, utover generelle formuleringer. Utvalget overlater til senere prosesser å utrede konsekvensene, noe som innebærer at høringsinstansene i realiteten ikke har et tilstrekkelig grunnlag til å vurdere forslaget. Det kan i høyeste grad stilles spørsmål ved om utvalget faktisk har fulgt utredningsinstruksen, og om forslaget dermed har den kvaliteten som kreves før en lov bør fremmes.

Buskerud fylkeskommune har - i likhet med mange andre fylkeskommuner - en økonomi som er under sterkt press når det gjelder kapasitet og ressurser. De frie midlene reduseres gradvis, samtidig som fylkeskommunene pålegges flere oppgaver. NOU-en erkjenner at nye oppgaver som forenklet freding og utvidede hjemler for kulturmiljøvern, vil kreve mer saksbehandling i fylkeskommunen, men viser ikke hvordan dette skal finansieres.

For Buskerud fylkeskommune vil lovforslaget innebære vesentlige nye oppgaver og en betydelig økning i arbeidsmengden. Eksempler på dette er:

- Utvidet fredningsgrense for automatisk fredete kulturminner fra 1537 til 1650, som vil føre til en kraftig økning i antall saker og utgravninger
- Utvidet ansvar for kirkebygg, ved at alle kirker eldre enn 1850 automatisk fredes og legges under fylkeskommunens forvaltning
- Nye hjemler for forenklet fredning og samtykkeordning for rivning av bygg eldre enn 1850, som vil medføre mer saksbehandling, flere konfliktsaker og behov for økt juridisk og kulturminnefaglig kapasitet
- Styrket tilsyns- og sanksjonsmyndighet, som krever både systemoppbygging, tilsynsressurser og juridisk kompetanse

Buskerud fylkeskommune har i dag ikke ressurser eller kapasitet til å løse disse oppgavene innenfor gjeldende rammer. De frie inntektene til fylkeskommunen er under press, og økte oppgaver på kulturmiljøfeltet vil måtte finansieres ved å redusere innsatsen på andre viktige områder eller gjennom ytterligere effektivisering. Dette er ikke bærekraftig. Dersom staten mener at fylkeskommunene skal overta og utvide ansvaret på kulturmiljøfeltet, må dette følges opp av med en fullfinansiering av oppgavene.

Samlet sett er de økonomiske og administrative vurderingene i NOU 2025:3 utilstrekkelige. Fylkeskommunedirektøren mener at departementet må foreta en ny og grundigere analyse i tråd med utredningsinstruksen, og at det må dokumenteres hvordan nye oppgaver skal finansieres før lovforslaget fremmes. Uten en slik utredning vil forslaget ikke ha den nødvendige troverdigheten som grunnlag for en ny kulturmiljølov.

Bærekraftkonsekvenser

Innsatsen for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv er omtalt som et eget delmål under bærekraftmål 11: Bærekraftige byer og samfunn. Bevaring og bruk av kulturmiljøer bidrar også til å nå flere av de andre bærekraftmålene. Kulturmiljøer har stor betydning for enkeltmenneskers identitet, trivsel og selvforståelse, da de gir steder særpreg og egenart, og er en viktig ressurs for lokalsamfunns- og næringsutvikling.

Det er derfor et vesentlig mål å fremheve kulturhistoriske bygninger, plasser, anlegg, gater og ulike spor etter fortidige menneskers bruk av landskapet som ressurser i by- og stedsutviklingen. Bevaring av kulturarv har også økonomiske fordeler og kan være et viktig bidrag i arbeidet med å begrense klimagassutslippene.

Fylkeskommunedirektørens samlede vurderinger

Fylkeskommunedirektøren anerkjenner at utvalget har levert en omfattende utredning, som på en grundig måte redegjør for gjeldende rett og kulturmiljøfeltets mange utfordringer. Utvalgets arbeid gir nyttig oversikt over faglige og juridiske problemstillinger. Enkelte forslag, som styrket hjemmel for kommunene i plan- og bygningsloven, og en tydeligere regulering av eiernes medvirkning, er gode bidrag til videreutviklingen av kulturmiljøforvaltningen.

Samtidig er det flere grunnleggende svakheter ved utredningen som må påpekes. Utredningen er sterkt preget av kulturminnefaglige og juridiske detaljer, men belyser i altfor liten grad de prinsipielle og samfunnsmessige konsekvensene av forslagene for fylkeskommuner, kommuner, eiere, næringsliv og andre aktører. Lovforslaget innebærer en betydelig forskyvning av myndighet fra kommunene til fylkeskommunene. Dette utfordrer lokaldemokratiet, reduserer kommunenes handlingsrom og kan svekke det langsiktige samarbeidet mellom forvaltningsnivåene.

De økonomiske og administrative konsekvensene er svært mangelfullt utredet. Utvalget selv erkjenner at «tallgrunnlaget mangler for å regne kostnader og nytte». Fylkeskommunen har ikke ressurser til å gjennomføre de foreslåtte oppgavene innenfor dagens rammer. Nye oppgaver må derfor fullt ut finansieres av staten.

På denne bakgrunn vurderer fylkeskommunedirektøren at utvalgets forslag, i sin nåværende form, ikke kan legges til grunn for en ny kulturmiljølov. Departementet må supplere utredningen med en helhetlig vurdering av de samfunnsmessige konsekvensene, samt sikre at utredningsinstruksens krav til økonomiske og administrative beregninger oppfylles før en lovproposisjon fremmes.

Fylkeskommunedirektøren understreker at Buskerud fylkeskommune støtter målet om å styrke og videreutvikle kulturmiljøforvaltningen, men mener at dette må gjøres gjennom løsninger som bygger på samarbeid, tillit og reell lokal forankring – ikke gjennom økt overstyring og ufinansierte oppgaver.

Utredningen diskuterer i for liten grad hvordan lokalpolitiske avveininger og lokal forankring og medvirkning kan være en styrke i forvaltningen av kulturarv, noe som er underlig ettersom Farokonvensjonen (Europarådets rammekonvensjon om kulturarvens verdi for samfunnet), som er en del av utvalgets mandat og fundament, i stor grad vektlegger dette.

Utvalgets forslag som innebærer mer regulering er et tankekors i en situasjon der fylkeskommunedirektøren ser at samarbeid, partnerskap og tillit mellom regionalt og lokalt nivå, og mellom offentlig og private aktører, kreves for å løse stadig flere utfordringer. Dette er bakteppet for Kommunekommisjonen som regjeringen satte ned i mai i år.

Fylkeskommunedirektøren vil også påpeke at utvalget ikke har drøftet konsekvensene for fylkeskommunens regionalpolitiske handlingsrom som følge av økt regional myndighet på feltet.

Fylkeskommunedirektøren gir nedenfor noen vurderinger av temaer som utredningen tar for seg. En mer gjennomgående oversikt over konkrete endringsforslag, med fylkeskommunedirektørens vurderinger og kommentarer til utvalgte bestemmelser, er lagt ved som vedlegg til saksfremlegget.

Lovforslagets konsekvenser for fylkeskommunens rolle og myndighet

I lovforslaget har fylkeskommunen fortsatt førstelinjeansvar, med klart definerte lovbestemte roller. Utvidelsen av ansvarsområder for fylkeskommunens for utvalgte middelaldersteder og kirker anses som en videreføring av regionreformen og vil bidra til en mer effektiv forvaltning. Fylkeskommunen støtter i denne sammenhengen også grepet med å løfte dagens forskriftsbestemmelser om ansvarsfordeling og samordning direkte inn i loven. Det skaper bedre oversikt og økt brukervennlighet.

Lovforslaget endrer ikke kommunenes myndighet eller ansvarsområder. Kulturmiljøloven skal ha rettslige virkemidler for vern av kulturmiljø med interesse ut over det lokale. Lovutvalget ser derfor behov for en forvaltning på fylkesnivå, som kan se kulturmiljø i et større perspektiv. Samtidig har kommunene svært ulik kulturmiljøfaglig kompetanse og varierende kapasitet til å forvalte kulturmiljø som er fredet etter kulturmiljøloven.

I dag er det Riksantikvaren som fatter vedtak om fredning av bygninger, fartøy, hager mv. Det foreslås en egen hjemmel i § 24, som gjør det mulig for fylkeskommunen å frede kulturmiljøer med høy kulturhistorisk verdi ved enkeltvedtak, noe som er en utvidelse av fylkeskommunens myndighet. Dette betegnes som «forenklet fredning» og er begrenset til kulturmiljøets eksteriør og konstruksjon. Utvalget foreslår at en slik fredning ikke skal gi eier rett på kompensasjon til istandsetting. Fylkeskommunedirektøren er usikker på hva man vinner ved å gi en slik hjemmel til fylkeskommunen. Etter dagens system ligger myndigheten til å frede hos Riksantikvaren, mens fylkeskommunen kan fatte vedtak om midlertidig fredning dersom kulturminneverdier står i fare for å gå tapt. Fylkeskommunedirektørens erfaring er at dette er et system som fungerer bra og bør videreføres.

Lovutvalget foreslår videre en samtykkeordning (§ 44) for tilfeller hvor verneverdige bygg søkes revet eller vesentlig endret. Bestemmelsen innebærer at kommuner ikke kan rive eller vesentlig endre bygg eldre enn 1850 uten fylkeskommunens samtykke. Hvis fylkeskommunen ikke gir samtykke, må den igangsette en fredningssak innen seks uker etter avslaget. Hensikten med bestemmelsen er å begrense tapet av kulturminner, siden kommunene har begrensede avslagshjemler i plan- og bygningsloven.

Fylkeskommunen får dermed en mer aktiv rolle i kommunenes saksbehandling, med mulighet til å overprøve kommunenes vedtaksmyndighet etter plan- og bygningsloven. Dette kan utfordre fylkeskommunens rolle som et overordnet strategisk organ og påvirke lokaldemokratiet ved at kommunene mister noe av sin myndighet. Dette kan også undergrave kommunenes rolle og ansvar i kulturmiljøforvaltningen. I dag er fylkeskommunens virkemidler på dette feltet enten klage på kommunens vedtak eller midlertidig fredning.

Kulturmiljøforvaltningen har i mange år jobbet for at kommunene skal ta mer ansvar for, og føle eierskap til, den lokale kulturarven. I denne sammenheng er plan- og bygningsloven det viktigste verktøyet for å ta vare på de fleste kulturminner og kulturmiljøer. Kommunene har mange samfunnsbehov som må vektes opp mot hverandre, og de er derfor ofte best egnet til å vurdere helheten i arealplanleggingen, da de kjenner de lokale forholdene.

Fylkeskommunedirektøren stiller derfor spørsmål ved om det er riktig at fylkeskommunen skal ha vetorett på kommunale vedtak, da det er kommunen som er myndighet etter plan- og bygningsloven. Fylkeskommunen har i dag klagemulighet på kommunale vedtak. De fleste bygg eldre enn 1850, som sendes til fylkeskommunene i henhold til § 25 i dagens kulturminnelov, har ikke nasjonal verneverdi og er ikke egnet for fredning. De fleste av disse byggene har lokal verneverdi, da de først og fremst er viktige for lokalsamfunnet i kommunene.

En bedre løsning vil være å innføre en ny bestemmelse i plan- og bygningsloven § 29-2, slik det foreslås i lovforslaget: «Kommunen kan avslå en søknad om riving av byggverk som har kulturhistoriske verdier som nevnt i første ledd.» Fylkeskommunedirektøren vurderer at dette vil ha størst innvirkning på bevaring av kulturminner og kulturmiljøer, og styrke kommunens rolle på feltet. Fylkeskommunedirektøren vil påpeke at kommunene lenge har etterlyst en egen hjemmel i plan- og bygningsloven for å avslå rivesøknader. Dette viser en tydelig intensjon og ønske fra kommunenes side om å ivareta kulturminner og kulturmiljøer med lokal verneverdi.

Lovforslaget styrker også fylkeskommunens myndighet overfor private eiere. Fylkeskommunen kan kreve tilgang til privat eiendom dersom kulturminneinteresser er truet eller skadet, gi pålegg om sikring og istandsetting av kulturminner, gjøre enkeltvedtak om lovbrudds gebyr for brudd på bestemmelser i kulturmiljøloven, og fatte vedtak om tvangsmulkt. Selv om det er usikkert hvor ofte disse hjemlene vil bli brukt, vil den gi konsekvenser for enkeltpersoners eiendomsrett.

Samtidig foreslår lovforslaget å styrke eiers posisjon, ved at fylkeskommunen blir lovpålagt å hensynta eier ved fredningsvedtak, ved vurdering av bruken av kulturminner eller kulturmiljøer, samt ved dispensasjoner. Praxis i dag er at vurderingen av hensynet til eier inngår som en del av det som heter samfunnsmessige hensyn. Fylkeskommunedirektøren mener at forslagets styrking av eiers medvirkning er positivt.

Fylkeskommunedirektøren er negativ til at ordlyden endres fra «skal» til «kan» når det gjelder dekning av antikvariske kostnader for eiere av fredete bygg, jf. § 40 i lovforslaget. Dette vil skape usikkerhet og uforutsigbarhet for eiere, og påvirke folks oppfatning av negative konsekvenser av fredningen.

Endring av grense for automatisk fredete kulturminner

Todelingen mellom automatisk fredning og vedtaksfredning er beholdt som lovsystematikk, men lovforslaget legger opp til en flytting av grensen for automatisk fredete kulturminner fra 1537 til 1650. Et mindretall i lovutvalget foreslår å flytte fredningsgrensen til 1850 i visse sammenhenger for jordfaste kulturminner.

I perioden fra ca. 1500 til ca. 1650 vokste både folketallet og størrelsen på byene vesentlig. Innenfor samme periode ser man både en økning i handelen en fremvoksende industri. Samlet har denne perioden etterlatt seg svært mange kulturminner av ulike slag. Flyttingen av fredningsgrensen vil føre til at antallet automatisk fredete kulturminner vil øke drastisk – kulturminner som skal håndteres i lokal- og regionalforvaltningen.

Fylkeskommunedirektøren anerkjenner at kulturminner fra 1537–1650 har stort kunnskaps- og opplevelsespotensial. Forvaltningen av disse vil likevel kreve en betydelig tilførsel av ressurser til kulturminnemyndighetene. Flytting av fredningsgrensen vil også påvirke mange grunneiere, som i lovforslaget fremheves som sentrale aktører som skal hensyntas og medvirke.

Arkeologien har ikke metoder som muliggjør en presis tidfesting av kulturminner fra perioden ca. 1500–1900. For eksempel er de mange tusen kullmilene i bygdene rundt Kongsberg en type kulturminner det er vanskelig å datere. Noen av de eldste kan være fra tidlig på 1600-tallet, men produksjonen av trekull i kullmiler fortsatte helt til midten av 1900-tallet. Det er derfor en overhengende fare for at tiltakshavere og eiere belastes økonomisk for kartlegging, dokumentasjon og undersøkelser av kulturminner som faller *utenfor* fredningsgrensen.

Flytting av fredningsgrensen kan også få betydelige konsekvenser for arealutbyggingen i store byer, da mange bysentrum har kulturlag eldre enn 1650. Dette gjelder blant annet Drammen, Kongsberg og Hønefoss. I dag har vi allerede en lang saksbehandlingstid på arealplaner. Det er boligmangel i flere store byer. I tillegg skal flere større infrastrukturprosjekter planlegges og gjennomføres de neste årene. Flyttingen av fredningsgrensen vil medføre at fylkeskommunen vil kreve registreringer og utgravinger, noe som vil gjøre arealplanleggingen dyrere og mer tidkrevende. Dette vil påvirke kommunens arealplanlegging og samfunnsutviklingen som helhet.

Når det gjelder fredninger ellers, vil fylkeskommunedirektøren vise til at fredning og dispensasjonsbestemmelsene i forslaget er samlet for vedtaksfredninger, og det er gjort gode lovtekniske grep som gjør at loven fremstår mer oversiktlig, og innholdet mer tilgjengelig. Dette anses som positivt.

Endring av grense for automatisk fredete kirker og overføring av forvaltningsansvar til fylkeskommunene

Lovforslaget foreslår å utvide grensen for automatisk fredete kirker fra 1650 til 1850. Dette vil øke antallet kirkebygg som omfattes av fredningsbestemmelsene og som fylkeskommunen får forvaltningsansvar for. Fylkeskommunedirektøren deler utvalgets syn på at saksvolumet vil være tilstrekkelig til å etablere ny kompetanse i fylkene. Det er imidlertid ingen tvil om at arbeidsbyrden vil øke, og fylkeskommunen vil derfor trenge flere ressurser for å håndtere den økte saksmengden.

I dag ligger all myndighet etter kulturminneloven knyttet til kirkebygg hos Riksantikvaren, mens fylkeskommunen har ansvaret for kirkenes omgivelser. Fylkeskommunedirektøren er enig med utvalget om at det er et sterkt behov for å forenkle forvaltningssystemet for kirker og kirkesteder. Det anses derfor som positivt at ansvaret for kirkene og kirkestedene foreslås lagt til fylkeskommunen. Dette vil forenkle et system som i dag er uoversiktlig, og bidra til en mer effektiv og ryddig forvaltning.

Vedtaksmyndighet

Saken sluttbehandles i Fylkestinget.

Vedlegg 1

1. Generelle innspill til lovforslaget

Lovforslagets omfang og kompleksitet

Det nye forslaget til kulturmiljølov er omfattende og inneholder et stort antall bestemmelser. Når loven er såpass lang og kompleks, kan det føre til ineffektivitet og misforståelser i forvaltningen, og at ulike aktører tolker og anvender loven forskjellig. En lov som er for kompleks, hindrer også borgere i å forstå og engasjere seg i saker som påvirker dem. Det er viktig at loven er tilgjengelig og forståelig for alle som skal bruke den. Dette gjelder både begrepsbruk, oppbygging og tydelighet/klarhet.

Lovforslaget inneholder mange bestemmelser som allerede er dekket av andre lover, som forvaltningsloven. For eksempel har lovforslagets Kapittel 12 flere bestemmelser om generell saksbehandling og håndtering av personopplysninger. Kapittel 11 inneholder flere bestemmelser som er oppramsing av ulike kulturmiljøaktørers arbeidsoppgaver, slik som § 57 som sier at: «*Riksantikvaren skal formidle statlege kulturmiljøpolitiske prioriteringar og arbeide for fagleg samordning mellom fylkeskommunen, Sametinget og forvaltningsmuseet*», eller bestemmelser som er unødvendige, som § 58 som sier at: «*Fylkeskommunen er styresmakt for de oppgåvene som går fram av lova.*» Dette fremgår allerede av de andre bestemmelsene i lovforslaget. Slike bestemmelser kan vurderes tatt ut for å gjøre loven mer konsis og brukervennlig.

Buskerud fylkeskommune oppfordrer departementet i det videre arbeidet å særlig vurdere nytte og behov for hjemler som dekkes av annet lovverk, sett opp mot brukervennlighet, klarhet og relevans.

Begrepsbruk

I gjeldende kulturminnelov defineres *kulturminner* som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø. Eksempler på kulturminner kan være en pilspiss, en gravhaug, en bygning eller en helleristning. Begrepet *kulturmiljø* kom først inn ved en lovendring i 1992¹. Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Disse begrepene er godt innarbeidet i forvaltningen og samfunnet generelt, og det er bred forståelse for hva disse omfatter.

Det nye lovforslagets § 4 bokstav a) introduseres en ny definisjon av begrepet *kulturmiljø*, der begrepet skal brukes om både ett kulturminne, men også som et samlebegrep for flere kulturminner. Buskerud fylkeskommune er skeptisk til den nye definisjonen av begrepet kulturmiljø. Begrepet kulturminne referer til vår felles hukommelse, og har en historisk og tidsmessig dimensjon, som forsvinner dersom begrepet kulturmiljø tar over. Videre er det i norsk språkbruk vanlig å bruke entallsformer for å referere til enkeltstående objekter og flertallsformer for å referere til grupper av objekter. Å bruke kulturmiljø om ett enkelt kulturminne bryter med denne språklige logikken, da "miljø" antyder en samling av flere objekter.

Lovforslaget er heller ikke konsekvent, og bruker begrepene kulturminne, kulturmiljø og kulturminneområde om hverandre i bestemmelsene. For å opprettholde klarhet og presisjon i kommunikasjonen, bør en fortsette å bruke *kulturminne* for enkeltstående objekter og *kulturmiljø* for områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet.

¹ Kulturminnevern, bind II. Jørn Holme (red.) *Definisjoner av begrepene kulturminner og kulturmiljøer*

2. Innspill og kommentarer til konkrete bestemmelser

§ 2 Kva kulturmiljø som kan takast vare på etter lova

Kulturmiljø med høg kulturhistorisk verdi kan takast vare på etter denne lova

Buskerud fylkeskommune er i utgangspunktet enig i en avgrensing av lovens virkeområde som omfatter kulturminner og kulturmiljøer av høy verdi. Buskerud fylkeskommune er likevel uenig i utvalgets argumentasjon om at skalaen *nasjonal–regional–lokal verneverdi* bør erstattes av skalaen *høy–middels–lav*. Disse skalane er ulike vektingssystem, og måler ulike ting. Buskerud fylkeskommune viser også til at ordlyden ikke er konsekvent, da lovforslagets § 57 tredje ledd bruker begrepet *nasjonale kulturmiljøinteresser*. *Nasjonal verdi og interesse* er også begrep som brukes i plan- og bygningsloven, ved vurdering av innsigelse og dispensasjon. Fylkeskommunen risikerer dermed å komme i en situasjon der man ikke kan fremme innsigelse eller klage, selv om noe er fredet, fordi det har høy lokal verdi, og ikke nasjonal eller vesentlig regional betydning/interesse som er begrepene som bruker i plan- og bygningsloven.

Buskerud fylkeskommune mener at et fredningsvedtak bør ha en viss status, og at dersom høy lokal verdi skal være tilstrekkelig for fredning, kan vi endre opp med å frede svært mange like kulturminner og kulturmiljøer som kan ha høy verdi lokalt. For eksempel vil rådhus ofte vurderes til å ha høy lokal verdi, men dette betyr ikke at de bør fredes.

§ 4 Definisjonar

c) jordfaste kulturminne: kulturminne som ligg i eller på grunnen eller i vatn, og som ikkje kan flyttast, til dømes bergkunst, gravminne, ruinar, spor etter byggverk, skogbruk, jordbruk og fangst, og stader som det er knytt historiske hendingar, tru eller tradisjon til

d) lause kulturminne: kulturminne som er gjenstandar, til dømes smykke, myntar, reiskapar, våpen eller ting med innskrifter eller bilete

Bokstav c): Dette vurderes som et presist og godt begrep.

Bokstav d): Definisjonen fremstår som forklarende og dekkende, og støttes.

§ 11 Bruk av forsvarlege teknikkar og metodar

Dersom eit tiltak kan påverke kulturmiljø, skal tiltakshavaren så langt som råd nytte den teknologien og dei metodane som påverkar kulturmiljøet minst mogleg.

Dersom dette blir urimeleg dyrt for tiltakshavaren, kan det opnast for ein mindre skånsam framgangsmåte, såframt det samla sett er kulturhistorisk forsvarleg.

Buskerud fylkeskommune ser positivt på at loven er tydelig på man langt som råd tilpasser eventuelle inngrep til det beste for kulturmiljøene. Dette løses i dag med tydelige vilkår i vedtak, men er ikke direkte formulert i lovverket.

Vi ser blant annet at økende nedbør på grunn av klimaendringer fører til et økt behov for drenering i landbruket. I noen områder er spor etter bosetting, gravfelt og aktivitetsflater fra eksempelvis jernalderen svært omfattende under matjordslaget, og inneholder uvurderlige kildeverdier. Å vurdere eventuelle begrensende metoder kan være bra.

Det må derimot presiseres at det må ligge en faglig og vitenskapelig forsvarlig vurdering til grunn for å definere dette. I lovkommentaren kan bestemmelsen oppfattes til å være ment for valg av

arkeologiske metoder ved registreringer og utredninger. Lovutvalget mener at bestemmelsen er rettet mot kulturmiljømyndigheten. I lovteksten er det derimot presisert å gjelde tiltakshaver. Denne dobbeltbetydningen bør unngås da det er uheldig med et så stort tolkningsrom i en lovtekst. Det fremstår som at § 9 Førre var-prinsippet i lovforslaget dekker intensjonen med § 11 når det kommer til vurderinger gjort av kulturmiljømyndigheten i valg av metoder.

§13 Medverknad

Når eit forvaltningsorgan skal ta avgjerder som kan påverke kulturmiljø, skal enkeltpersonar, lokalsamfunn, grupper og organisasjonar få høve til å medverke.

Buskerud fylkeskommune er enig i at prinsippet om god medvirkning er viktig for å sikre demokratiske prosesser. Det er derimot noe usikkert hvilke følger dette får ved vedtak etter eksempelvis lovforslagets § 20 i større eller mindre private tiltak. Buskerud fylkeskommune går ut fra at prinsippet om medvirkning vil være sikret i reguleringsprosesser etter § 20, femte ledd, ettersom kommunene politisk vedtar eventuelle vilkår som en del av sine sluttbehandlinger av plansaker.

Slik paragrafen er formulert kan det oppfattes som at alle ordinære saker, som kan føre til vedtak etter kulturmiljøloven, skal sendes på høring til berørte parter, for eksempel ved konflikt med automatisk fredete jordfaste kulturminner i landbrukssaker eller tilsvarende. Dette strider mot dagens praksis og vil kunne øke saksbehandlingstid og arbeidsmengde i enkeltsaker betydelig. Ved søknad om tiltak under gjeldende lovverk, avklares kulturminnenes kildeverdi og representativitet opp mot samfunnsmessige hensyn mellom fylkeskommunen og landsdelsmuseet. Riksantikvaren er klageinstans. Det ligger altså faglige vurderinger til grunn for om dispensasjon kan innvilges, og på hvilke vilkår det kan skje. Buskerud fylkeskommune er derfor bekymret for at formuleringen i lovforslagets § 13, første ledd, åpner for en fragmentering av kulturmiljømyndighetens myndighetsutøvelse og faglige kompetanse.

§ 21 Jordfaste kulturminne frå perioden etter 1650 til og med 1850

I tilfelle der det blir sett vilkår om utgraving i løyve etter § 20 til inngrep i automatisk freda kulturmiljø, skal eventuelle kulturlag frå perioden etter 1650 til og med 1850 handsamast som om dei var freda.

Buskerud fylkeskommune ser at viktige kulturhistoriske verdier kan gå tapt ved dagens forvaltning der kulturlag fra 1650–1850 graves bort uten dokumentasjon. Likevel mener Buskerud fylkeskommune at bestemmelsen blir uklar, ettersom kulturlagene fra perioden 1650 til og med 1850 skal behandles «som om dei var freda». Lovforslagets § 21 innebærer for eksempel at tilhørende dokumentasjon og gjenstands- og prøvemateriale må samles inn, med påfølgende konservering og magasinering på lik linje med funn eldre enn 1650. En konsekvens av lovforslaget vil være at omfanget, og dermed også kostnadene, ved svært mange arkeologiske undersøkelser vil øke betydelig.

Buskerud fylkeskommune foreslår derfor at ordlyden i § 21 endres til: «*I tilfelle der det blir sett vilkår om utgraving i løyve etter § 20 til inngrep i automatisk freda kulturmiljø, kan fylkeskommunen ut frå faglege og vitskaplege vurderingar setja vilkår om at eventuelle kulturlag frå perioden etter 1650 til og med 1850 skal handsamast som om dei var freda.*»

Se også innspill nedenfor til § 47 i lovforslaget.

§ 22 Kva kulturmiljø som kan fredast ved vedtak

Kulturmiljø med høg kulturhistorisk verdi kan fredast ved vedtak. Det gjeld mellom anna

- a) jordfaste kulturminne*
- b) byggverk og anlegg*

- c) kyrkjer
 - d) lause kulturminne
 - e) transportminne
 - f) skipsfunn
 - g) offentlege minnesmerke
 - h) kulturpåverka natur
 - i) bygningsmiljø
 - j) kulturminneområde, medrekna område med jordfaste kulturminne eller marine område
 - k) kulturlandskap
- Naturmangfald som ikkje er påverka av menneskeleg verksemd, kan inngå i fredinga.*

Buskerud fylkeskommune ser det som positivt at alle hjemler om fredning, ut over det som er automatisk fredet i gjeldende kulturminnelov, foreslås samlet i én fredningsbestemmelse. Dette bidrar til en forenkling og fleksibilitet. Buskerud fylkeskommune støtter også utvalgets vurderinger og forslag knyttet til forholdet mellom kulturmiljøloven og naturmangfoldsloven.

Buskerud fylkeskommune mener imidlertid at begrepet *kulturpåverka natur* er vanskelig å definere. For eksempel har Hardangervidda blitt brukt av mennesker siden istidens slutt, men uten å etterlate seg tydelige og lett synlige spor.

Videre støtter Buskerud fylkeskommune utvalgets forslag om å fjerne dagens § 22 a om fredning av statlig eiendom. Buskerud fylkeskommune er også enig i utvalgets vurderinger knyttet til vern ved bruk av ulike typer avtaler mellom offentlige og private aktører.

§ 36 Søk etter jordfaste og lause kulturminne

Metallsøk og andre søk etter lause kulturminne som nemnt i § 33 kan ikkje gjerast dersom søket kan skade det lause kulturminnet. Like eins gjeld forbodet i § 18 mot tiltak og aktivitetar som kan skade eller på annan måte påverke automatisk freda jordfaste kulturminne.

Slik Buskerud fylkeskommune forstår denne bestemmelsen, er det ikke lov å søke etter og grave frem gjenstander som er eldre enn 1650, jf. lovforslagets kapittel 27.6 *Regulering av søkjeverksemd*, der det står: «*Dei som driv privat søkjeverksemd etter kulturminne, kan berre grave og ta opp kulturminne som ikkje har vern etter lova som jordfaste eller lause kulturminne. Det inneber at dei må vere trygge på at dei lause kulturminna dei finn og eventuelt tek med, ikkje er gjenstandar fram til og med 1650, og at dei ikkje er del av eit jordfast kulturminne.*»

Det finnes ikke metallsøkere som klarer å differensiere gjenstander på alder. Kommentarene og diskusjonen i lovforslagets kapittel 27.6 har skapt forvirring på hva intensjonen er med denne bestemmelsen, selv om lovforslaget viderefører gjeldende praksis. Buskerud fylkeskommune tolker det slik at lovforslaget viderefører gjeldende praksis, men anbefaler at departementet ser nærmere på ordlyden i bestemmelsen.

§ 37 Plikt til å melde frå om og levere inn lause kulturminne

Den som finn eit laust kulturminne som kan vere frå tida fram til og med 1650, skal snarast mogleg melde frå og levere frå seg kulturminnet til fylkeskommunen. Like eins skal eit samisk kulturminne som kan vere frå tida fram til og med 1917, leverast til Sametinget.

Slik Buskerud fylkeskommune forstår denne bestemmelsen er den en videreføring av eksisterende praksis, der alt som er eldre enn 1537 er innleveringspliktig, også mynter eldre enn 1650. Buskerud fylkeskommune viser til kommentarer knyttet til behovet for grundige samfunnsøkonomiske og

administrative vurderinger knyttet til en flytting av fredningsgrensen til 1650, og at konsekvenser av dette for løse kulturminner må inngå.

§ 38 Finnarløn

Fylkeskommunen og Sametinget kan ta avgjerd om utbetaling av finnarløn etter tilfeldige funn av lause kulturminne som nemnt i § 33 med særleg høg penge- eller kulturhistorisk verdi.

Finnerlønnsvurdering og -utregning baseres på et kunnskapsgrunnlag som forvaltningsmuseene sitter på, ikke fylkeskommunene. Dersom dette ansvaret legges til fylkeskommunene, kan det føre til at finnerlønn utbetales basert på lokale forhold og vurderinger, og ikke nasjonale. Dette kan hindre enhetlig behandling innenfor samme museumsregion. Spesialkompetanse på konservering og typologisk oversikt er bedre forankret i forvaltningsmuseene. Det er og naturlig ut fra lovforslaget at forvaltningsmuseene håndterer dette, ettersom de etter lovforslagets § 33, annet ledd, er de som har forvaltningsansvaret for løse kulturminner.

§ 42 Avfreding

I tilfelle der dei viktigaste kulturhistoriske verdiane har gått tapt eller sterke samfunnsomsyn krev det, kan

a) Riksantikvaren gjere enkeltvedtak om avfreding av kulturmiljø freda etter § 23 og kulturmiljø freda etter § 15

b) fylkeskommunen og Sametinget gjere enkeltvedtak om avfreding av kulturmiljø freda etter § 24

c) Kongen i statsråd gje forskrift om avfreding av kulturmiljø freda etter § 25

Sakshandsamingsreglane for freding ved vedtak gjeld så langt dei høver.

Buskerud fylkeskommune er positiv til at det innføres egen hjemmel for avfreding. Dette både av pedagogiske hensyn, og fordi tap av kulturminneverdi, endrete samfunnsforhold mv noen ganger kan tilsa behov for avfreding.

Hjemmelen er lagt til Riksantikvaren for §§ 15 og 23 og til fylkeskommunen/Sametinget for § 24 («forenkla freding»). For automatisk fredete kulturminner er gjeldende ulovfestede praksis at fylkeskommunen/Sametinget endrer vernestatus i kulturminnedatabasen fra automatisk fredet til fjernet / ikke fredet kulturminneverdien er gått tapt eller viser seg å ikke være til stede. Reelt sett innebærer dette avfreding. Dette samsvarer med at fylkeskommunen/Sametinget er myndighet for å tillate inngrep i automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen mener derfor at myndigheten etter den nye hjemmelen for avfreding for kulturminner fredet etter § 15 bør flyttes fra Riksantikvaren til fylkeskommunen/Sametinget, slik at gjeldende praksis kan videreføres.

§ 43 Ansvar for immateriell kulturarv

Kulturmiljøstyresmakta har eit særleg ansvar for å sikre dei faga, teknikkane og praksisane som er knytt til kulturmiljø som kan få vern etter denne lova.

Buskerud fylkeskommune mener det er positivt at immateriell kulturarv knyttet til praksiser, materialer og metoder er tatt med i lovforslaget. Buskerud fylkeskommune legger til grunn at det her menes *Styresmakta* og ikke *Kulturmiljøstyresmakta*, ettersom dette ansvaret i dag ligger til flere ulike sektorer, som utdanning, kultur, næring mm.

Buskerud fylkeskommune er usikker på hva bestemmelsen vil medføre i det praktiske, som ikke allerede løses i dag gjennom politikk og praksis.

§46 Undersøkingsplikt i samband med offentlege og større private tiltak og for utarbeiding av reguleringsplanar

Ved planlegging av offentlege og større private tiltak skal tiltakshavaren undersøkje om tiltaket kan kome til å påverke automatisk freda jordfaste kulturmiljø på ein måte som er nemnt i § 18, og om det difor trengst løyve etter § 20.

Undersøkinga kan gå ut på å sende planen for tiltaket til fylkeskommunen eller Sametinget, som skal uttale seg innan rimeleg tid. Dersom det er naudsynt med registrering av kulturmiljøet, skal fylkeskommunen eller Sametinget opplyse om når dei kan gjere enkeltvedtak i saka.

Første til tredje avsnitt gjeld òg for utarbeiding av reguleringsplanar. I særskilde tilfelle kan gjennomføring av registreringa utsettast til planen skal settast i verk. Riksantikvaren kan gje forskrift om gjennomføring av denne paragrafen.

Buskerud fylkeskommune ser at § 46 i hovedtrekk er en videreføring av gjeldende rett og praksis for undersøkelsesplikt. Bestemmelsen er et grunnfundament for at kulturminnestyresmaktene skal kunne skaffe seg grunnlag til å uttale seg til ulike tiltak.

Ny lovbestemmelse er noe tilpasset på enkelte punkter. Blant annet går man bort fra formuleringene om uttalelsesfrist innen 3 måneder, og bruker formuleringen «rimeleg tid». Det er en formulering som er mer i tråd med praksisen, der det avtales forlenget frist ved behov, og der dette argumenteres ut fra utredningsbehov hjemlet i kulturminneloven (eksempelvis § 18, § 20 og § 46).

Buskerud fylkeskommune legger merke til at det gjennom § 46, tredje ledd, i større grad enn før åpnes for å kunne utsette arkeologisk registrering til reguleringsplaner skal iverksettes, altså etter vedtak. Det vil, spesielt med tanke på regulering av LNFR-områder, gjøre forståelsen for eventuelle registreringskrav mer synkronisert med de faktiske behov hos tiltakshaver/kommuner, og gi rom for mer helhetlig planlegging i tidlige faser. I dagens praksis vil regulering av større LNFR-areal kunne føre til omfattende registreringskrav i områder som skal forbli LNFR. Ved utsatt krav om undersøkelse vil man kunne utsette eventuelle undersøkelser til det faktisk skal skje tiltak på den dyrkede marken eller i skogsterreng. Dette må da oppfattes som at bestemmelsene etter lovforslagets § 18, tredje ledd, fortsatt vil gjelde for de deler som ikke blir registrert.

Buskerud fylkeskommune mener fylkeskommunen, som faglig ansvarlig, kan gjøre disse vurderingene, men at det må etableres klare føringer for hvilke situasjoner utsatt undersøkelsesplikt kan være nødvendig, og at dette eventuelt fastsettes gjennom forskrift. Eventuelle føringer med tanke på dette må i tilfelle innarbeides med egne bestemmelser knyttet mot arealformålene det gjelder for i reguleringsplaner. Det er viktig at dette blir forutsigbart og sikrer ikke-kjente eller ikke-registrerte kulturminneverdier før tiltak kan skje. Som regel vil det fortsatt være enklest for kommunen å avgrense reguleringsområdene til det som faktisk skal brukes til byggeformål.

§ 47 Rett til å undersøkje, sikre, vedlikehalde med meir

Når grunneigaren eller brukaren er varsla, kan

a) fylkeskommunen og Sametinget gjennomføre skjøtsel, vedlikehald, sikring og formidling av automatisk freda jordfaste kulturmiljø og område som er freda ved vedtak

b) fylkeskommunen og Sametinget undersøkje automatisk freda jordfaste kulturmiljø ved å søkje etter og registrere dei

c) forvaltningsmuseet undersøkje automatisk freda jordfaste kulturmiljø og skipsfunn med arkeologisk utgraving, dokumentasjon, analyse eller bruk av andre vitenskaplege metodar

Departementet kan gje forskrift om undersøkingar ved mindre utgravingar av automatisk freda jordfaste kulturmiljø som kan gjennomførast av fylkeskommunen og Sametinget i samband med undersøkingsplikta i § 46 eller saker om løyve etter § 20.

Fylkeskommunen og Sametinget kan gjennomføre tiltak etter bokstav b, der dei vurderer at dette er naudsynt for å få kunnskap om jordfaste kulturmiljø med høg kulturhistorisk verdi frå tida etter 1650 til og med 1850.

Inngrep i grunn og rettar kan gje rett til erstatning. Dersom eigaren og styresmakta ikkje blir samde om ein avtale, skal erstatning fastsetjast ved skjøn.

Buskerud fylkeskommune anbefaler at §§ 21 og 47, andre ledd, bør tas ut av lovforslaget, dersom fylkeskommunen ikke har hjemmel til å kreve utgraving med tilhørende kostnadsdekning.

Buskerud fylkeskommune ser det som positivt at forvaltningsmuseene skal ha ansvar for utgravinger. Det vil bidra til en forenkling og effektivisering i forvaltningssystemet, særlig innen middelalderarkeologi. Færre aktører vil også gjøre arbeidsfordeling på dette feltet mer forståelig og enklere for brukere utenfor kulturmiljøforvaltningen.

§ 48 Dekning av kostnader

Kulturmiljøstyresmakta kan gje tilskot dersom kostnadene er urimeleg tyngjande eller i andre særskilde tilfelle. I vurderinga skal det leggjast vekt på om tiltaket er offentleg eller privat, kor stor del kostnaden utgjer av dei totale prosjektkostnadene og om tiltaket har eit allmennyttig føremål eller følgjer av offentlege påbod. Departementet kan gje forskrift om gjennomføringa av føresegna

Buskerud fylkeskommune støtter presiseringene som gjelder kostnadsdekning under § 48. Bestemmelsen er i hovedtrekk en videreføring av gjeldende praksis, og prinsippet om at “polluter pays”. De unntak som gjelder for dette følger i hovedtrekk dagens inndeling. § 48, annet ledd er en kodifisering av gjeldende praksis. At tiltakshavere får en lovfestet rett til et kostnadsoverslag støttes ettersom det er standard praksis i dag.

§ 48, tredje ledd er en viktig videreføring. Det er et grunnleggende viktig prinsipp at staten dekker utgifter til mindre private tiltak. Det er imidlertid knyttet en del utfordringer til dette, spesielt i saker knyttet til landbruket. Buskerud fylkeskommune støtter derfor utvalgets anbefaling om at dette ses på og løses i utarbeiding av nye forskrifter. Alle endringer fra dagens ordninger vil, som utvalget påpeker, ha økonomiske og administrative konsekvenser. Dette er i stor grad et politisk spørsmål som bør utredes videre av departementet, som utvalget anbefaler.

§ 50 Pålegg om å setje i stand, byggje opp att, sikre eller dokumentere kulturmiljø etter naturleg skade
Fylkeskommunen og Sametinget kan gjere enkeltvedtak om å påleggje eigaren å setje i stand eller byggje opp att naturleg skadd kulturmiljø som er freda etter denne lova. Pålegg kan omfatte krav om bruk av antikvariske metodar eller naudsynte sikringstiltak for å avgrense skaden eller hindre ny naturleg skade.

Fylkeskommunen og Sametinget kan krevje kulturhistorisk dokumentasjon om det trengst for å sikre dei kulturhistoriske verdiane som står att. Om ikkje eigaren kan klandrast for skaden, skal kostnadene til dokumentasjon dekkjast av kulturmiljøstyresmakta.

Vedtak om pålegg må gjerast innan seks veker frå det tidspunktet då fylkeskommunen eller Sametinget fekk kjennskap til skaden. Om det finst særlege grunnar, kan fristen forlengjast.

Med de utfordringer endret klima medfører, vil tydeligere verktøy for å bøte på skade og ødeleggelse av kulturminner og kulturmiljø bli viktige virkemidler. Det er positivt at dette er innarbeidet i nytt lovforslag med egne bestemmelser. Det er særlig positivt at eieren, dersom han ikke kan klandres for skaden, ikke må dekke kostnader til dokumentasjon. Dette bør, etter Buskerud fylkeskommunes syn, gjelde både dokumentasjon og eventuelle vedtak om oppbygging eller restaurering av skadene.

§ 60 Forvaltningsmuseet

Forvaltningsmuseet etter lova er universitetsmusea. Departementet kan gje forskrift om ansvarsfordeling mellom universitetsmusea.

Forvaltningsmuseet skal ha ansvar for lause kulturminne og undersøkingar ved utgraving.

Undersøkingar ved utgraving skal skje etter fagleg program, som musea skal utarbeide.

Riksantikvaren kan gje retningslinjer for utarbeidinga av programma.

Elles har forvaltningsmuseet dei oppgåvene som går fram av lova.

Buskerud fylkeskommune er positiv til å samle utgravingsvirksomheten hos forvaltningsmuseene. Dette vil gi en mer ryddig oppgavefordeling, med færre aktører, og således både vært mer oversiktlig for allmennheten og mer effektivt for offentlig saksbehandling og samarbeid.

Kapittel 13 Handheving og sanksjonar (§73 - § 81)

Buskerud fylkeskommune mener bestemmelsene under kapittel 13 i ny kulturmiljølov på en god måte klargjør gjeldende praksiser på en ryddigere måte i lovverket. I gjeldende lov er ikke dette definert på en god måte i selve loven, men gjennom retningslinjer og etablert praksis. Å få egne bestemmelser som strømlinjeformer dette tydeligere og mer enhetlig, støttes.

Å etablere sterkere virkemidler hjemlet i loven, som krav om gjennomføring, lovbruddsgebyr og eventuell tvangsmulkt, vil gjøre oppfølgingen av pålegg tydeligere og mer slagkraftig. At formuleringene omfatter alle fredete kulturminner, også jordfaste, vil kunne være med på å bedre håndhevingen generelt. Det er positivt.